

**МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

**PARAZITLAR KELITIRIB CHIQRADIGAN KASALLIKLAR,
ULARNING KLINIK BELGILARI VA PROFILAKTIKASI.**

TTATF tibbiy biologiya va gistologiya kafedrasini fan o'qituvchisi:

Xamrayev Rashid

TTATF pediatriya fakulteti xalq tabobati yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Safarova Gulshan

Annotatsiya: Ushbu maqolada gelmintlarga qarshi kurash choralarini haqida ma'lumotlar keltirilgan. Ushbu maqolaning maqsadi parazitlarning keng va xilma – xil dunyosi, ular keltirib chiqaradigan kasalliklar va ularning sog'liqni saqlashning kengroq sohasiga qanchalik mos kelishi bilan tanishtirishdir.

Kalit so'zlar: Gelmintoz, diagnostika, senurozda, immunologik, telyaziyozda

**ЗАБОЛЕВАНИЯ, ВЫЗВАННЫЕ ПАРАЗИТАМИ, ИХ КЛИНИЧЕСКИЕ
СИМПТОМЫ И ПРОФИЛАКТИКА.**

Аннотация: В этой статье представлена информация о мерах борьбы с гельминтами. Цель этой статьи — представить широкий и разнообразный мир паразитов, болезни, которые они вызывают, и то, как они вписываются в более широкую область общественного здравоохранения.

Ключевые слова: гельминтозы, диагностика, синуроз, иммунологический, телиоз.

**DISEASES CAUSED BY PARASITES, THEIR CLINICAL SYMPTOMS
AND PREVENTION.**

Abstract: This article provides information on helminth control measures. The purpose of this article is to introduce the wide and diverse world of parasites, the diseases they cause, and how they fit into the broader field of public health.

Key words: Helminthosis, diagnosis, senurosis, immunological, teliasis.

Kirish: Hayvonlarni tekshirish yo'li bilan gelmintologik sharoitlarning ayrim tomonlari aniqlanadi, xolos. U hayvonlar bilan tashqi muhit o'rtasidagi hamma munosabatlarni gelmintozlarning tarqalish yo'llarini yoritmaydi. Shuning uchun hayvonlar parazitlarning asosiy xo'jayinidagi gelmintozlarni tekshirish bilan birga

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

oraliq xo'jayinlarni ham tekshirib tanasida gelmintlar lichinkasi bor-yo'qligini bilish katta ahamiyatga ega. Oraliq xo'jayinlarni tekshirish shuning uchun ham zarurki qator gelmintozlarning qo'zg'atuvchilari biogelmentlar , ya'ni faqatgina oraliq ayrimlari qo'shimcha xo'jayin ishtirokida rivojlanadi. Oraliq xo'jayinni tekshirish va ularning tanasida gelmint lichinkalarining bor-yo'qligini aniqlash juda oddiy, oson va foydali bo'lganligi sababli xo'jalikda gelmintozlarning borligini qanchalik tarqalganligini hayvonlarga yuqtirayotgan manbai hamma invazion elementlarning oraliq xo'jayin tanasida saqlanish muddatini aniqlash imkonini yaratadi. Hayvonlarni gelmintologik tekshirish natijasi hamma vaqt oraliq xo'jayinlarni tekshirishdan olingan ma'lumotlar bilan to'ldiriladi. Ikkita asosiy va oraliq xo'jayinlarni tekshirish natijasigina xo'jalikda gelmintologik sharoitni aniqlash hamda gelmintozlarning prognozini bilib profilaktika tadbirlarini o'z vaqtida tashkil qilish imkoniyati yaratiladi. Mollyuskalar (chuchuk suvda hamda quruqlikda yashaydiganlari), qisqichbaqasimonlar (sikloplar,dafniya, yonlab suzuvchilar, suv xo'tigi), yomg'ir chuvalchangi hasharotlar (chivin, ninachi, chumoli va qo'ng'izlar), tuproqda yashovchi kanalar gelmintlarga oraliq xo'jayin bo'lishi mumkin. Epizootologik jihatdan har qaysi turdagi oraliq xo'jayinning 1m2 maydondagi sonining eng ko'p bo'lishi katta ahamiyatga ega, ular qanchalik ko'p zich bo'lsa hayvonlarni gelmintozlar shuncha ko'p zararlashi mumkin. Quruqlikda yashaydigan oraliq xo'jayinlar har xil joylarda: go'ngda, ochiq molxonada, yaylovda yashashi mumkin. Gelmintlarning suvda yashaydigan oraliq xo'jayinlari ayniqsa, ariq bo'ylarida, ko'lmak, suv o'tlarida ko'p bo'ladi. Mana shunday xo'jayinlari ko'p bo'lgan yaylovlarda boqilgan chorva mollar, parrandalar, biogelmintozlar bilan ko'proq kasallanadi. Oraliq xo'jayinlar tanasidagi gelmint lichinkalarini topish uchun ularni ushlagan zamon (yaxshisi tirik holda) binokulyar, lupa yoki juda katta qilib ko'rsatadigan mikroskopda tekshirish kerak. Gelmint lichinkalari oraliq xo'jayin tanasida turli rivojlanish bosqichida bo'lishi mumkin, lekin ularning invazion lichinkalari tezroq ko'zga tashlanadi. Oraliq xo'jayinlarni tekshirganda ma'lum turdagi gelmint lichinkalari bilan ular ekstensiv (foiz) va intensiv lichinkasini zararlaganligi aniqlanadi. Xo'jalikda gelmint lichinkalarini topish uchun ko'pincha shoxli qo'ng'iz, sovutli kanalar, yomg'ir chuvalchangi, mollyuskalar, yonlab suzgich, suv xo'tigi, dafniya va sikloplar tekshiriladi. Shoxli qo'ng'izlar. Bu qo'ng'iz barcha hayvonlar go'ngida yashaydi. Shoxli qo'ng'iz cho'chqalarning ingichka ichaklarida parazitlik qiluvchi makroamtorinxlarning

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

oraliq xo'jayini hisoblanadi. Parazitning lichinkasi (akantellalari) bir muncha katta (5 mm uzunlikda), rangi oq bo'lib, qo'ng'izlarning imoga, lichinka va g'umbak davrlarida yorib mikroskopda qaralganda yaxshi ko'rinadi. Sovutli kanalar-kichkina (1 mm uzunlikda) bo'lib yerning yuza qismida yashaydi. Ushbu kanalar kavsh qaytaruvchi hayvonlarning ingichka ichaklarida yashovchi moniyeziy oraliq xo'jayin hisoblanadi. Moniyeziy lichinkalarini- sistiserokoidlarini topish uchun predmet oynasiga sovutli kanalardan qo'yib bir tomchi suv tomiziladi va lupa ostida parchalagich igna bilan kanalar mayda qismlarga bo'linadi. So'ngra ikkinchi oyna bilan berkitib mikroskopda tekshiriladi. Moniyeziy lichinkalari (sistitserkoidlar) oval shaklda, diametri 0.15-0.19 mm, 4 ta so'rg'ichi va dum tomonida ortig'i bo'ladi sistitserkoidlar juda ham nozik bo'lganligi uchun kopression (ikki oynaning orasida ezish) usulida tekshirish mumkin emas. Qisqichbaqasimonlar sinfiga mansub siklop yumaloq chuvalchanglar sinfiga mansub Rishta (*Dracunculus medinensis*)da parazitlik qiladi. Rishta lichinkasi suvda ko'plab uchraydigan oraliq xo'jayini- tuban qisqichbaqasimonlar (siklop) tanasiga o'tib rivojlanadi. Odam bu suvni ichganda yoki og'zini chayqagan vaqtda sikloplarni yutib yuboradi.

Siklop tanasidagi lichinkalar xo'jayin ichak devorini teshib, qon tomirlar tizimiga o'tadi. Qon to'qima suyuqligi orqali teri osti kletkasiga borib, voyaga yetadi. Markaziy Osiyoda rishtaning manbai eski Buxoro bo'lgan, shu joy aholisining ko'p qismi drakunkulyoz bilan og'rgan. Parazitning rivojlanishini tekshirish va kasallikning oldini olishda rus olimlari A. P. Fedchenko, L.M. Isayev va boshqalar katta hissa qo'shganlar. Hozirga kelib mamlakatimizda rishta manbalari yo'qotilgan. Suv xo'tikchalari . Suv xo'tikchalari 1-1.5 sm uzunlikda, chuchuk suvlarda yashaydi. Ular parrandalardagi fillikollez qo'zg'atuvchisining oraliq xo'jayinlari hisoblanib, kompressor usulda tekshirilganda oq rangli, oval shaklli, uzunligi 0.7 mm fillikalla lichinkalari (akantellalari) mikroskopda aniq ko'rinadi. Dafniyalar. Dafniyalar yonlab suzgichlarga nisbatan bir necha marta kichik. Ular ko'pincha ko'lmak suvlarda yashab, parrandalardagi exinurioz hamda tetra meroz qo'zg'atuvchilariga oraliq xo'jayinlik qiladi. Ushbu parazitlarning lichinkalari chuvalchangsimon tuzilgan, kompression usulda tekshirilganda mikroskopda yaxshi ko'rinadi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 5, 31 Май

ADABIYOTLAR:

1. Xoliqov P. X; Sharofiddinxo'javey N. Sh; Olimxo'jayeva P.R; Raximov J.R; Toshxo'jayev P.I. Biologiya tibbiyot institutlari uchun darslik. T, 1996
2. Ergashev E. X, Shopo'latov.J.Sh, parazitologiya. Qishloq xo'jaligi texnikumlari uchun darslik. Toshkent 1981.
3. Qulmamatov. A. Parazit umurtqasiz hayvonlar. O'quv qo'llanma.
4. P.X.Xoliqov, A.Q.Qurbonov, A.O.Daminov, M.V.Tarinova. Tibbiy biologiya va genetika.
5. Tibbiy biologiya va genetika K.N.Nishonboyev, J.H.Hamidov. O'zbekiston milliy ensklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti 2005.